

Slangen boven Het IJ

Ingo Janssen

Al enige tijd worden de slangen op enkele trajecten ten noorden van Het IJ gemonitoord én gefotografeerd. De trajecten liggen aan weerszijden van het dorpje Durgerdam onder de rook van Amsterdam. In beide gevallen gaat het om trajecten waar ringslangen gemakkelijk gevonden kunnen worden. Zeker in het voor- en najaar als de vegetatie op de dijk vrijwel ontbreekt zijn de slangen van enkele tientallen meters zichtbaar en goed te besluipen.

Blauwe Hoofd

Op dit dijktraject wordt er vanaf 1998 naar ringslangen gezocht en met wisselend succes: er waren vette en magere jaren. In totaal zijn hier in zeven jaar tijd 16 verschillende ringslangen gevangen, 8 mannetjes én 8 vrouwtjes. Meest opvallend is natuurlijk het grote, oude mannetje die zowel tijdens het eerste, alsook het laatste trajectbezoek werd gevangen. Naast dit dier zijn er slechts 3 andere individuen die min of meer regelmatig werden gevangen; allen mannetjes behalve een groot vrouwtje die in het najaar van 1999 plotseling opdook en afkomstig bleek van de Diemerzeedijk. Daarmee leverde dit dier het bewijs dat ringslangen daadwerkelijk Het IJ over kunnen steken en de groepen aan beide kanten van het IJmeer met elkaar in verbinding staan. De twee magere jaren, 2002 en 2003, vallen samen met de aanleg van een voetpad op de dijk. Bij die werkzaamheden is nogal wat aarde op de dijk aangebracht waardoor mogelijk enkele overwinteringverblijven onbereikbaar werden. Gelukkig werden er dit jaar weer enkele slangen waargenomen. Al met al bestaat het groepje slangen dat hier overwinterd nooit uit meer dan 10 slangen.

IJdoorn

Net ten oosten van Durgerdam ligt het andere traject. Ook dit traject loopt vooral over de dijk maar in de aanliggende polder ligt een broeihoop waar regelmatig slangen worden waargenomen. Vanaf 1996 zijn hier 49 verschillende ringslangen waargenomen. De eerste jaren stond dit traject vooral bekend om zijn grote slangen: een mannetje van 91 cm en drie vrouwtjes van ongeveer een meter. Deze dieren werden regelmatig gezien maar vanaf 2000 ontbreekt ieder spoor van deze dieren. Hun plaats werd ingenomen door een nieuwe lichter slangen. Verrassend genoeg waren deze nieuwe slangen ook op leeftijd gezien hun lengte – waarschijnlijk zitten er dus meer slangen in Waterland dan gedacht. Meest opvallende nieuwkomer is het vrouwtje dat zowel in 2001 als 2002 werd gevangen bij de broeihoop. Dit dier overwinterde liefst vijf kilometer noordelijk nabij Uitdam maar kwam hier haar eieren afzetten. Bij die broeihoop werden in 2001 ook 8 juvenielen gefotografeerd die we tot nu toe niet hebben teruggezien. Net als op het Blauwe Hoofd fluctueren de aantallen ook hier. In topjaren (2001) waren er zo'n twintig ringslangen aanwezig. In 1996 en 2004 werd er slechts heel af en toe een slang waargenomen.

Ringslangen gezien en gefotografeerd op het Blauwe Hoofd 1996 - 2004																
# gezien	# gefotografeerd		m	v	m	m	m	m	v	m	v	v	v	v	v	v
9	5	1998	78	98	76	57	74									
17	6	1999			82		72	73	87	81	91					
31	9	2000	83		85				89	83	92	98	66	87	81	
11	4	2001			?					83	80				80	
6	1	2002	?													
0	0	2003														
5	4	2004	84							86					76	97

*Bijschrift tabellen:
m, v = mannetje, vrouwtje.
Elk grijs balkje stelt één ringslang voor. In het jaar dat de ringslang gevangen is staat de lengte aangegeven. In de tabel over IJdoorn zijn alleen terugvangsten over meer jaren weergegeven. Dus een slang die slechts in één jaar gefotografeerd is staat er niet bij. In de tabel over het Blauwe Hoofd zijn alle gefotografeerde ringslangen vermeld.*

Vrouwtjes groeien sneller

Uit de tabellen word duidelijk dat de vrouwtjes snel blijven groeien, zelfs als ze al behoorlijke(70-80 cm) afmetingen hebben. Meest in het oog springend is de groei van een subadultje dat in 1998 op IJdoorn werd gevangen. Ze mat toen 29 cm en is dus hoogstwaarschijnlijk geboren in 1997. In 2000 was ze liefst 41 cm gegroeid en één jaar later kwam daar nog eens 15 cm bij. Ook de andere vrouwtjes laten dergelijke reeksen zien. Een vrouwtje op het Blauwe Hoofd werd zo'n 12 cm korter: een maaiongeval waarbij vrijwel de gehele staart werd verloren. Mannetjes nemen veel minder spectaculair toe, waarschijnlijk groeien deze als subadult ook erg snel maar daarvan zijn er geen gevangen. Het grote mannetje van 91 cm op IJdoorn liet geen groei meer zien. Dit komt overeen met de literatuur die voor mannelijke ringslangen in Nederland een maximale lengte van zo'n 90 cm geeft.

Toekomst

Met de komst van IJburg is er voor de ringslangen ten Noorden van Het IJ nogal wat veranderd. Maakten de groepjes slangen die hier leven vroeger deel uit van de metapopulatie die zich uitstreckte langs de oevers van het IJmeer. Na de aanleg van IJburg lijkt de samenhang uit deze metapopulatie verdwenen en is er geen sprake meer van uitwisseling tussen Zuid en Noord: de kleine groepjes in Waterland zullen het op eigen kracht moeten zien te redden. Gelukkig worden er maatregelen genomen om de ringslang hier op eigen benen te laten staan. Het Amsterdamse Stadsdeel Noord is erg begaan met de ringslang en legt in samenwerking met RAVON broeihopen aan op strategische

plekken. Ook probeert men het landschap aantrekkelijker te maken voor de ringslang – speciaal daarvoor werd een internationale groep studenten gevraagd een inrichtingsplan te maken voor enkele terreinen, waarbij speciale aandacht werd gegeven aan de ringslang. Hopelijk zorgen deze én andere initiatieven ervoor dat de ringslang zich hier ook op lange termijn kan handhaven.

Individueel herkenbaar buikpatroon van ringslang wordt gefotografeerd.

foto: Ingo Janssen

Ringslangen gezien en gefotografeerd op IJdoorn 1996 - 2004																				
# gezien	# gefoto- grafeerd		m	v	v	v	m	v	m	m	m	v	v	v	v	m	v	v	m	m
6	2	1996	85																	
31	7	1997	90	92	102	98														
36	10	1998	91	98	106	104	71	29	65											
14	7	1999	91		106	107			65	53										
23	11	2000					72	70		54	54	75	84	74	90	70	87			
43	27	2001						85		68	70	88	?	74	100	73	?	91	70	
24	7	2002										96						10	73	55
7	4	2003																	67	
9	1	2004																		47